

Андрей Гуленко, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ГРУППОВОЙ КОУЧИНГ КАК ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕЛОСТНОЙ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА

В статье рассматривается актуальный вопрос психологических особенностей формирования целостной личности в условиях современного мультикультурального общества; представлены результаты анализа литературных источников по данной проблематике, особое внимание уделено наработкам культурно-исторического подхода, позитивной психологии и школы экзистенциальной психологии, представлена авторская методология эмпирического исследования. Осуществлен анализ различных форм сбора материалов эмпирического исследования. Охарактеризованы критерии и типы целостности личности в зависимости от доминирования у человека тех или иных установок общественного уклада, результаты количественного и качественного анализа субъективного благополучия, основных жизненных экзистенций, а также особенности временной ориентированности и самореализованности участников исследования как показателей их личностной целостности.

Ключевые слова: целостная личность, жизненные экзистенции, субъективное благополучие, групповой коучинг.

Andrij Gulenko, post-graduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

GROUP COACHING AS A TECHNOLOGY OF THE WHOLE STUDENT'S PERSONALITY FORMING

The article describes: the psychological features of formation of the whole person in a modern multicultural society; the results of literature analysis; special attention is paid on the achievements of cultural-historical approach, schools of positive psychology and existential psychology. The Authors methodology of empirical research is given. The analysis of various forms of material in collection of empirical research. The criteria and types of personal integrity, depending on the dominance in humans of certain social principals are characterized. The results of quantitative and qualitative analyzes of subjective well-being, basic life existences, features of the time-orientation and self-realization of research participants as an indicator of their personal integrity are presented.

Keywords: integrated personality, life existence, subjective well-being, group coaching.

УДК 159.9.316

Наталія Дар'ялова, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена теоретичному аналізу проблеми віртуального спілкування. Проаналізовано психологічні особливості, які впливають на процес спілкування в інтернет-мережі. Представлено головні підходи до дослідження віртуального спілкування в сьогоденні.

Ключові слова: спілкування, інтернет-мережа, віртуальне спілкування

Актуальність проблеми. Нині спостерігається зростання впливу віртуального простору на людину, який сприяє налагодженню контактів, з одного боку, заміщує реальне спілкування та скорочує безпосередні контакти між людьми з іншого. Актуальність та проблемність віртуального спілкування є особливо гострою, оскільки діяльність спілкування є провідною та дає змогу певною мірою задовольнити ті потреби, що виникають у повсякденному житті.

Стан розробки проблеми. Проблеми, пов'язані з розвитком особистості під впливом віртуального простору, розглядалися у працях Г.М. Андреевої, О.Н. Артесової, Ю.А. Данилова, Л.І. Божович, Л.С. Виготського, А. Г. Асмолова, Д. Б. Ельконіна, О.В. Запорожця, Я.Л. Коломінського, І.С. Кона, Г.С. Костюка, В.С. Мухоміної, А.А. Реана, Р.Ф. Савіних, Д.Й. Фельдштейна та ін. Останнім часом з'явилися праці, в яких представлено результати досліджень, пов'язаних з проблемами спілкування у віртуальному просторі та інтернет-залежністю (Ю. Д. Бабаєва, Є. Белінська, О. Є. Войскунський, О. А. Гузьман, С. В. Девтерова, А. Жічкіна, С. В. Зайцева, Н. О. Ляшенко, Н. П. Петрова, К. Петров, І. Б. Приходько).

Метою дослідження є розкриття змісту та природи спілкування у віртуальному просторі.

Виклад основного матеріалу. Проблематику віртуального простору найкраще розкриває цитата І.Ю. Алексєєвої: "Світова мережа Інтернет – символ рубежу ХХ–ХХІ ст., одне з найбільш вражаючих втілень сучасної технологічної думки стає все більш потужним фактором впливу на свідомість все більшої кількості людей" [1]. Це, а так само той факт, що Інтернет – це принципово нова, яка не має аналогів в історії, "складна, самоорганізована самореферентна комунікативна система, що володіє емергентними (такими, що раптово з'являються, несподіваними) властивостями, для опису якої необхідно враховувати теоретичні принципи квантової механіки і дода-

тковості" [2, 3], і визначає все зростаючий інтерес представників різних наук до Глобальної мережі.

Ю. Д. Бабаєва визначає Інтернет як "фрактальний наратив". "Фрактальний наратив" – це комунікативна макроструктура рухів, що утворюється через інтеракції, натискання, клацання, зарубки людини, клікання між пізнавальними дзеркалами сторінок мережі, танцями з іншими представниками собі подібних". Причому в процесі інтеракцій "змінюється і передбачувана мета цих інтеракцій, і передбачувана причина. Тут некоректні причинно-наслідкове або телеологічне описування". Людина змінює світ, світ – людину і т. д. [4].

О.М. Астаф'єва відзначає, що в даний момент існує велика кількість напрямів віртуалістики, кожне з яких вивчає віртуальні реальності (фізичну, психологічну, теологічну, соціальну, технологічну та ін.) на філософському, науково-технічному і прикладному рівні [5]. До цих напрямків відносяться: математичне та природниче, філософсько-культурологічне, соціально-філософське, психологічне, медичні та рекреаційні технології, педагогічне спрямування. Причому, віртуальна реальність, або віртуальний світ для О.Н. Астаф'євої – це "широке поняття, що вбирає в себе повний "набір" середовищ як форму прояву особистісного" [5]. На її думку, до віртуальних світів відносяться всі ідеальні інституційні будови людської культури – релігія, міф, езотерика та ін. – все те, що протистойть фізичній реальності, прийнятої за константну [5].

Д.В. Іванов також пише про totale проникнення віртуального в життя людини. Для нього основний принцип логіки віртуальної реальності – заміщення реальних речей і вчинків образами, симуляціями. Він вважає, що "термін "віртуальна реальність" так активно використовується завдяки тому, що таке заміщення можна спостерігати практично у всіх сферах життя сучасної людини" [6]. Наприклад, в економіці це виявляється в тому, що на ринку з'являються не реальні речі, а віртуальні образи товарів і

фірм, створювані рекламою; в політиці в тому, що сучасна боротьба за владу – це не конкуренція партійних програм, а боротьба образів – політичних іміджів; в повсякденному житті – у появі кіберкультури, яка передбачає високий ступінь заміщення реального досвіду поведінкою з речами і спілкування з людьми, маніпулювання образами, генерованими за допомогою комп'ютерних технологій. Ці та інші явища, вважає Д.В. Іванов, і покладені в основу того, що одним з центральних змін у суспільстві на рубежі століть стає поява дискурсу "реальне/віртуальне" при описі сучасних соціальних процесів. Віртуальна реальність має такі основні характеристики: нематеріальність (зображуване виробляє ефекти, характерні для речового, матеріального); умовність параметрів (об'єкти штучні і змінювані); ефемерність (свобода входу/виходу забезпечує можливість переривання та поновлення існування).

Неважко помітити, що спільним моментом в положеннях О. Н. Астаф'євої та Д. В. Іванова (як і багатьох інших авторів) є розуміння віртуальної реальності як штучної, створеної на основі якоїсь константної, первинної, "реальної" реальності. І це є їх слабким місцем. Дійсно, якщо ми погодимося з тим, що віртуальна реальність будується з образів, похідних від реальності константної, то нам необхідно визначити, що ж є такий константної реальністю. А визначити це неможливо, оскільки в людському світі нічого несимволічного немає. Людина пізнає світ саме в символічній, мовній формі. У загальному вигляді, як показано у вітчизняній психологічній школі, між світом і людиною завжди стоїть слово. Там де з'являється людина, з'являється і культура як друга природа. Культура як "соціально конструйована реальність", яка виникає на основі природної реальності і затуляє її собою для людини. Для людини саме культура є основою основ, тим, що приймається за вихідну даність. Таким чином ми бачимо, що ні про яку єдину константної реальності не може бути мови (величезна різноманітність людських культур, світоглядів, звичаїв неодноразово зазначалася в етнографічних, культурологічних, соціологічних роботах). А якщо немає ніякої єдиної константи, відправної точки, то будь-яка реальність стає віртуальною і тоді сама опозиція "реальний/віртуальний", як вона розуміється в розглянутих роботах, втрачає всякий сенс [7].

Разом з тим, слід відзначити ще один підхід до розуміння віртуальності, який дозволяє, на наш погляд, подолати позначену вище проблему. Віртуалістика є онтологічним підходом, який може бути використаний в будь-якій науковій дисципліні. Віртуалістика ґрунтується на ідеї поліонтичності, що, по думку Н. А. Носова, і є її центральною відмінністю від усього, що існує на даний момент в рамках європейської філософії та науки. Європейська філософія базується на прагненні побудувати в межах єдиної теорії, модель світу, в якій все було б пов'язано з усім, звести сутність будь-якої події до кінцевих законів природи або божественним законам. Віртуалістика ж визнає ідею існування багатьох рівнів реальності несвідомих один до одного [7].

Таким чином, будь-яка віртуальна реальність є породженою якоюсь, константної по відношенню до неї, реальністю, яка, у свою чергу, також буде віртуальною по відношенню до своєї породжуваної реальності. Будь-яка віртуальна реальність може стати константною і породити нову віртуальну реальність наступного рівня. "Віртуальність" і "константність" утворюють категоріальну опозицію і є "віртуальною онтологічною моделлю" [7]. Додамо, що психологічно актуально можуть функціонувати не більше двох реальностей: одна константна, друга – віртуальна.

Співвідносячи комунікаційне середовище Інтернету з властивостями віртуальної реальності, запропонованими Н.А. Носовим можна виділити: по-перше, реальність Інтернету є породженою, вона виникає на основі комп'ютерних мереж і людської взаємодії, опосередкованого комп'ютерами. По-друге, вона є актуальною, тобто вона зникне у разі, якщо жодна людина не буде "перебувати" в ній або, якщо всі комп'ютери виявляться вимкненими. По-третє, вона є автономною, тобто існує за своїми законами, не виведеними із законів константної реальності. І, нарешті, по-четверте, вона має властивість інтерактивності, тобто є онтологічно незалежною від усіх інших реальностей і може взаємодіяти з ними (не випадково зараз так багато говориться про вплив Інтернету на особистість, суспільство, культуру). Що ж до константної по відношенню до Інтернету реальності, то вона буде утворена, з одного боку, технічною реальністю комп'ютерних мереж і психологічною реальністю суб'єкта, і діалогом та само презентацією за допомогою комп'ютера - з іншого.

Дамо характеристику комунікаційної складової інтернет-простору. Різні автори виділяють різну кількість специфічних властивостей комунікаційного середовища Інтернету. До основних характеристик комунікаційного середовища Інтернету, створеної на основі комп'ютерних систем можна віднести наступні особливості:

1. Анонімність комунікації в віртуальності (Інтернет нікому не належить і не контролюється, отже не управляється; не випадково основа всіх соціальних конфліктів навколо Інтернету – невідконтрольність і відхід від нагляду соціальних інститутів).

2. Побудоване за принципом гіпертексту віртуальний простір, можливість "гри" з ролями і побудовою множинного "Я" в Інтернеті.

3. Єдина реальність особистості у віртуальності це реальність за допомогою самопрезентації.

4. Віртуальний простір пропонує людині максимум можливостей для будь-якого роду конструювання (як ЗМІ – в конструюванні новин, як засіб комунікації – в конструюванні адресата повідомлення, як спільнота – в конструюванні норм взаємодії тощо) У реальності постмодерністський стан невизначеності викликає креативного суб'єкта до життя; в силу втрати соціальних орієнтирів зростає необхідність конструювання соціальних відносин і власної ідентичності [8].

5. Обмежений сенсорний досвід, тілесна непередставленість суб'єктів спілкування [10].

6. Зміни часу і простору: ліквідація просторових кордонів, формування іншого уявлення про одночасність і про просторову близькість співрозмовника [9].

7. Надзвичайно широка можливість пошуку нового співрозмовника, задовольняє практично будь-яким критеріям (тут важливо відзначити, що немає необхідності утримувати увагу одного співрозмовника, тому що в будь-який момент можна знайти нового), необмежена доступність контактів.

8. Феномен "постійної фіксації" – можливість постійно фіксувати весь хід спілкування.

9. "Нова усність" [9]. Спілкування в Інтернеті (особливо в чатах) протікає на перший погляд у письмовій формі, але при більш пильному розгляді виявляється, що мова, яку ми "чуємо" у чаті, слова, які ми там "говоримо" – це не лист, це усне мовлення парадоксальним чином вимовлене пальцями (його невірно було б ототожнювати і з промовою глухонімих).

10. Особливі психологічні феномени: альтернативні і "дрімотні" світи, відчуття "чорної діри", ефект присутності [5] і т. д. На наш погляд, всі перераховані особливості комунікаційного простору Інтернету можна звести

до трьох основних базових його характеристик: анонімність, специфічність виразних засобів, обумовлена відсутністю безпосереднього контакту (тілесна непередставленість), особливий характер простору і часу.

На думку багатьох дослідників, простір квазісоціума "заселено" не реальними, а віртуальними особистостями і віртуальними спільнотами [9]. У різних роботах закладаються основи для вивчення цих феноменів. Виділяють такі риси, що властиві віртуальній особистості (за О.П. Белінською):

1) безтілесні, редукція особистості до її семіотичних маніфестацій (тобто до текстів у найширшому сенсі);

2) анонімність, принаймні, можливість такої, яку слід розуміти не як відсутність імені, але як приховування реального імені або, кажучи семіотично, як довільний зв'язок між "реальною" і "онлайновою" особистостями;

3) розширені можливості ідентифікації, свобода наділяти віртуальну особистість з будь-яким набором характеристик;

4) множинність, можливість мати ряд різних віртуальних особистостей одночасно або послідовно;

5) автоматизація, можливість повністю або частково симулювати активність віртуальної особистості, використовуючи комп'ютерні програми (що пов'язує віртуальну особистість з штучним інтелектом і роботехнікою).

Ю.Д. Бабаєва, А.Е. Войскунський, О.В. Смыслова пропонують кілька підстав для класифікації спілкування в Інтернеті. По-перше, спілкування в Інтернеті можна класифікувати за характером протікання часу і кількості учасників. Цю класифікацію можна відобразити у вигляді такої таблиці:

Характер перебігу часу		Спілкування в режимі реального часу (он-лайн)	Спілкування, при якому повідомлення до адресата приходять з відстрочкою (офф-лайн)
Кількість учасників спілкування			
Спілкування з одним співрозмовником		Індивідуальний чат (ICQ і т. д.)	Електронна пошта
Спілкування більш ніж з одним співрозмовником	Спілкування "особистість – група"	Груповий чат	Мережевий щоденник
	Групове спілкування	Груповий чат	Форум, групи новин і т. д.

По-друге, в основу класифікації може бути покладена відкритість чи закритість спільноти для бажаючих вступити в спілкування.

Третьою підставою може бути наявність або відсутність контролю за поведінкою осіб, що спілкуються (моніторингування).

В.Х. Манеров та ін. емпірично виявили характерні види мотивів спілкування в Інтернеті, а також функції цього спілкування. На наш погляд, і мотиви (цілі), і функції можуть бути використані в якості підстави для класифікації спілкування в віртуальному просторі. По першому з цих підстав можна виділити наступні види спілкування:

1. Спілкування з метою отримання емоційної підтримки.

2. Спілкування з метою співпраці.

3. Спілкування з метою знайомства.

4. Спілкування з метою самореалізації.

Класифікація спілкування за функціями більш розгорнута і включає в себе наступні види [9]:

1. Афіліативне спілкування (спілкування, основною метою якого є прийняття в віртуальне співтовариство та отримання підтримки).

2. Рекреаційне спілкування (спілкування з метою відпочинку, розваги).

3. Комунікативне спілкування (спілкування з метою встановлення і підтримки контактів).

4. Інформаційне спілкування (спілкування з метою отримання нових знань та обміну інформацією).

5. Спілкування заради досягнення групової ідентичності (мета - включення в групу).

6. Самопрезентація особистості та інтелектуальних якостей (спілкування з метою конструювання бажаних образів Я).

7. Світоструктуруюче спілкування (спілкування, метою якого є спільне з іншими користувачами конструювання віртуальної реальності).

Співвідносячи дану класифікацію з класифікацією, розглянутою в таблиці, необхідно відзначити, що дані функціональні види спілкування по-різному реалізуються при використанні різних ресурсів. Перспективним видається дослідження функціональної специфіки комунікативних інтернет-ресурсів. Наприклад, дослідження показують, що групове спілкування в режимі реального часу є дуже емоційно навантаженим і в ньому ре-

алізуються в першу чергу рекреаційна і самопрезентаційна функції, а в деяких випадках і світоструктуруюча функція. У таких групових офф-лайн ресурсах, як форуми реалізується в першу чергу інформаційне, комунікативне, рідше афіліативне спілкування і спілкування заради досягнення групової ідентичності. Сайти знайомств реалізують переважно комунікативну, а мережеві щоденники – самопрезентаційну функцію. Діалогічне офф-лайн спілкування (електронна пошта) призначене в першу для обміну інформацією, а діалогічне он-лайн спілкування виконує і рекреаційну, комунікативну та самопрезентаційну функції. Як показує аналіз літературних джерел, соціальне пізнання в умовах спілкування в Інтернеті вивчено мало. Більшість робіт, в яких порушується ця проблематика, тим чи іншим чином пов'язані з самопрезентацією як процесом конструювання ідентичності та управління соціальним пізнанням.

В своєму огляді літератури з психологічним та соціальним аспектам багатокористувацьких середовищ в кіберпросторі Дж. Семпсі виділяє низку феноменів, що мають відношення до соціального пізнання. До них можна віднести в першу чергу зміну статі і множинності ідентичності, пов'язані з можливістю приміряти ролі різних персонажів, а також дружельюбність. Останній феномен цікавий тим, що дружельюбність і недружельюбність в даному випадку можна розглядати як результат дії специфічних механізмів, що спотворюють соціальне пізнання: "якщо непосвяченим щось здається недружнім і хаотичним, то це швидше результат неправильного тлумачення, ніж дійсний стан речей" [10]. У цілому ж, як показує низка досліджень, що розглянуті Дж. Семпсі, в кіберпросторі люди зазвичай сприймаються як більш дружельюбні, в ньому в меншій мірі, ніж у безпосередньому спілкуванні діють такий механізм соціального сприйняття, як внутрішньогруповий фаворитизм.

Виділяють щонайменше сім можливостей самопрезентації або ідентифікації інших користувачів: адреса електронної пошти; рецензент або реальне ім'я; псевдоніми (nickname); підписи; особисті домашні сторінки; самоописи; селективні самопрезентації.

Можна стверджувати, що в даний момент кількість таких можливостей істотно зросла у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних технологій, кількісного та якісного вдосконалення комунікаційного простору Інтернету.

В емпіричних дослідженнях встановлено, що конструювання "Я" в опосередкованому комп'ютером спілкуванні, самопрезентація залежить від взаємодії чотирьох основних чинників:

1. Досвід взаємодії з комп'ютером та опосередкованого комп'ютером спілкування.
2. Особливості аудиторії (публіки), для якої здійснюється самопрезентація.
3. Особливості самосвідомості суб'єкта самопрезентації (приватне або публічне).
4. Ідентифікація з певною соціальною групою.

Висновки. Встановлено відмінності в способах самопрезентації чоловіків і жінок, а також виділені типові особливості самопрезентації та рольових очікувань відвідувачів сайтів знайомств і специфічні риси особистості, визначають сприйняття респондентами типів самопрезентації, опублікованих на сайтах знайомств. Дослідниками встановлено характерні риси сприйняття віртуального світу і себе в ньому, а також відмінності в цих уявленнях, пов'язані з досвідом (стажем) використання Інтернету. Особливості соціального пізнання в віртуальному просторі, в цілому, визначаються описаними вище характеристиками цього середовища. Найважливішим фактором, що визначає характер протікання спілкування і соціального пізнання в спілкуванні є умови спілкування. Віртуальне комунікаційне середовище Інтернету, розглянуте в якості ситуації (умов) спілкування, володіє трьома основними характеристиками: анонімність учасників спілкування; їх тілесна непередставленість; специфіка просторово-часових координат. Віртуальне середовище Інтернету надає достатньо

багаті можливості для спілкування між людьми, що дозволяє створювати класифікації інтернет-спілкування. Найбільш істотними є класифікації, в основі яких лежать тимчасові характеристики взаємодії, кількість учасників спілкування, мотиви і цілі спілкування.

Список використаних джерел

1. Алексеева И.Ю. Интернет и проблема субъекта / И.Ю. Алексеева // Влияние Интернета на сознание и структуру знания / Отв. редактор В.М. Розин. – М., 2004. – С. 24-57.
2. Аршинов В.И. Методология сетевого мышления: феномен самоорганизации / В.И. Аршинов, Ю.А. Данилов, В.В. Тарасенко.
3. Квале С. Исследовательское интервью / С. Квале. – М.: Смысл, 2003. – 301 с.
4. Jones Q. Virtual-communities, virtual settlements & cyber-archaeology: A theoretical outline / Q. Jones // Journal of Computer-Mediated Communication [Online], 3(3).
5. <http://www.ascusc.org/jcmc/vol3/issue3/jones.html>
6. Астафьева О.Н. Синергетический подход к исследованию социокультурных процессов: возможности и пределы: Монография / О.Н. Астафьева. – М.: Изд-во МГИДА, 2002.
7. Иванов Д.В. Императив виртуализации: Современные теории общественных изменений / Д.В. Иванов. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2002.
8. Носов Н.А. Виртуальная психология / Н.А. Носов. – М.: Аграф, 2000.
9. Арестова О. Н. Мотивация пользователей Интернета / О. Н. Арестова, Л. Н. Бабанин, А. Е. Войскунский // Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А. Е. Войскунского. – М.: Можайск-Терра, 2000. С. 55-77.
10. Громыко Н. В. Интернет и постмодернизм – их значение для современного образования / Н. В. Громыко // Вопросы философии. – 2002. – № 2. – С. 175-181.
11. Семпсис Дж. Психонетическая психология: обзор литературы по психологическим и социальным аспектам многопользовательских сред (MUD) в киберпространстве / Дж. Семпсис // Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А. Е. Войскунского. – М., Можайск-Терра, 2000. – С. 77-100.

Надійшла до редколегії 08.02.16

Наталья Дарьялова, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВИРТУАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ

Статья посвящена теоретическому анализу проблемы виртуального общения. Проанализированы психологические особенности, которые влияют на процесс общения в интернет-сети. Представлены основные подходы к исследованию виртуального общения в настоящем.

Ключевые слова: общение, интернет-сеть, виртуальное общение.

Nataly Darialova, post graduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF VIRTUAL COMMUNICATION

The article is devoted to the study of theoretical analysis of the virtual communication problem. Psychological peculiarities that influence the process of communication in the Internet network are analyzed. The main approaches to the study of virtual communication in the present are presented.

Keywords: communication, network, virtual communication.

УДК159.9.316.6

Valeriya Zabolotna, PhD, Assoc. Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

MOTIVATION IN WESTERN CULTURE: A PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVE

The most actual question for modern social structures is how to maintain constant motivation of the participants at the high level, given that biologically adaptation reinforce the desire to conserve resources (whether physical or mental). Approaches to the study and management of this phenomenon in Western culture continuously changing over the last 150 years, based on researches, theories and practices applied in organizations and which have demonstrated positive results. In general, today it is clear that the era of mechanical models organizations ended and in the competitive world began the new era of biological models which intensively uses knowledge, information flows and technology. Based on this perception changes in the perceived sources of motivation occur.

Keywords: motivation, level of consciousness, changes, competence, delegation of authority.

The main wealth of any country lies in a human potential. In the present rapidly changing world the ability to make quick adjustments is highly requires. Non-standard and adaptive thinking, cross-cultural and social competence, ability to work with large volumes of information and to provide meaning in it, transdisciplinarity: the ability to work with the concepts come from different disciplines. The main challenge that maybe we lack of appropriate role models for a given context, so we have to put efforts ourselves to fully realise our potential. In addition to that it become more and

more complicated to choose professions that are in demand today and will be even more in demand in 5–10 years. What professions are will arise and which will disappear – difficult to predict. The world is always changing. But now it does much faster than before.

The relevance of this problem is caused by the above-described changes. We can not rely on the current trends. As a biological species, the company is a "complex adaptive systems", which are constantly evolving in unpredictable ways, so it is impossible to identify the scope

© Zabolotna Valeriya, 2016